

## **CYNGOR GWYNEDD GWYNEDD COUNCIL**

**Cofnodion drafft 15fed cyfarfod Grŵp Cyswllt Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA) Pen Llŷn a'r Sarnau a gynhaliwyd ar 11 Mawrth 2009 (gan ddechrau am 7pm) ym Mhlas Tan y Bwlch, Maentwrog.**

### **Presennol:**

Bill Bracewell	Hamdden – Partneriaeth Aberdyfi
Mike Bowyer	Arall – Archaeoleg
Lucy Kay	Cyngor Cefn Gwlad Cymru (CCGC)
Emyr Williams	Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri (APCE)
Rhys Jones	Cyngor Gwynedd (CG)
Rowland Sharp	Arall – Diddordeb Personol
Alison Hargrave	Swyddog ACA
Y Cyng. Caerwyn Roberts	Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri (Cadeirydd)
Y Cyng. Ray Quant	Cynghorydd Lleol
Bill Miller-Jones	Arall – Plymiwr a pherchennog cwch
Mike Parry	Twristiaeth – Cymdeithas Pysgotwyr Llŷn
Virgina Prieto	Pwyllgor Pysgodfeydd y Gogledd Orllewin a Gogledd Cymru (NW&NWSFC)
Gruff Jones	Arall - Cadwch Gymru'n Daclus (CGD)
Alan Gaydon	Cyngor Cymuned
Rob Strachan	Asiantaeth yr Amgylchedd
Gill Bell	Y Gymdeithas Cadwraeth Forol (MCS)

### **Cyflwyniad**

Croesawodd Caerwyn Roberts bawb i'r cyfarfod. Cyflwynodd pawb eu hunain gan fod nifer o wynebau newydd yn bresennol.

### **1. Ymddiheuriadau:**

Andy Jeffery	Diwydiant
Liz Allen	Cyngor Sir Ceredigion (CSC)
Liz Jones	Asiantaeth yr Amgylchedd (AA)
Alf Bowen	Twristiaeth – Partneriaeth Aberdyfi
Jilly Whipp	Arall
Barry Davies	Cyngor Gwynedd

### **2. Cofnodion y cyfarfod diwethaf**

- 2.1 Derbyniwyd y cofnodion fel cofnod cywir o'r cyfarfod.

### **3. Materion yn codi**

- 3.1 Eitem 3.1 (Alison i roi gwybod i'r grŵp am y diweddaraf ynghylch prosiect codi ymwybyddiaeth Interreg IIIA) Roedd yr eitem hon ar y rhaglen. Daeth y prosiect i ben ym mis Mehefin 2008.

#### ***Gweithred wedi'i chwblhau.***

- 3.2 Eitem 4e (Alison i anfon rhestr o gynlluniau gweithredu pwnc i'r Grŵp Cyswllt, a holl aelodau'r Grŵp Cyswllt sy'n dymuno rhoi sylwadau ar rannau o'r cynllun rheoli i roi gwybod i Alison erbyn canol Rhagfyr 2007): Anfonodd Alison y wybodaeth hon i'r

Grŵp Cyswllt ar 28ain Tachwedd 2007. Ymatebodd sawl aelod o'r Grŵp Cyswllt ac roedd hyn wedi'i gofnodi.

***Gweithred wedi'i chwblhau.***

- 3.3 Eitem 5 (Alison i wirio gyda gweddill aelodau'r Grŵp Cyswllt nad oeddynt yn y cyfarfod a ydynt wedi'u cynnwys yn y categori cywir): Roedd Alison wedi gwirio gyda gweddill aelodau'r Grŵp Cyswllt ac roedd pawb wedi'u cynnwys yn y categori cywir. Byddai'r eitem hon yn cael ei thrafod dan eitem 6 ar y rhaglen hefyd.

***Gweithred wedi'i chwblhau.***

- 3.4 Eitem 7.2 (Alison i ystyried cael siaradwr i siarad ynghylch y gwasanaeth Achub Bywyd Gwyllt Morol Prydeinig (*British Marine Life Rescue*) a'r prosiect bywyd gwyllt morol sydd yn sownd ar y lan (*strandings*): Dywedodd Alison y byddai'n trefnu hyn ar gyfer y cyfarfod nesaf gan fod y rhaglen ar gyfer y cyfarfod hwn yn llawn.

***Gweithred: Alison i drefnu siaradwr i siarad ynghylch y prosiect Achub Bywyd Gwyllt Morol Prydeinig.***

#### **4 Diweddariad gan y Swyddog ACA**

##### **4a) O Dan y Môr a'i Donnau**

Dywedodd Alison wrth y grŵp fod prosiect interreg O Dan y Môr a'i Donnau wedi dod i ben ym mis Mehefin 2008. Eglurodd fod y prosiect wedi bod yn llwyddiannus iawn a bod llawer o'r deilliannau yn parhau yn eu lle o gwmpas y safle; e.e. y paneli dehongli, y cerflun diferyn y môr (*drop in the ocean*) a'r murluniau yn Nhywyn. Nododd Alison fod yr arddangosfa symudol a'r fideo tanddwr ar gael i'w harddangos o gwmpas y safle. Yn ogystal, fe atgoffodd y grŵp fod adroddiad ar y prosiect yn parhau i fod ar gael ac roedd hwn yn rhoi amlinelliad o'r prosiect cyfan. Gorffennodd Alison trwy egluro ei bod yn gobeithio defnyddio'r hyn yr oeddynt wedi ei ddysgu o'r prosiect a defnyddio agweddau o'r prosiect mewn prosiectau codi ymwybyddiaeth i'r dyfodol.

Nododd Alison fod y *Cool Seas Roadshow* wedi teithio o amgylch ysgolion cynradd o amgylch yr ACA yn ddiweddar. Ariannwyd y sioe hon ar y cyd gyda'r ACA a'r MCS. Roedd y sioe yn cynnwys nifer o anifeiliaid morol ffug wedi'u llenwi â gwynt o wir faint ac a oedd yn debyg iawn i anifeiliaid real. Roedd y sioe yn gorffen gyda neges gref i'w thrafod. Derbyniwyd y sioe yn dda iawn. Teithiodd y sioe am bythefnos hyd at ddiwedd Chwefror 2009.

##### **4b) Diweddarau cynllun rheoli'r ACA**

Eglurodd Alison fod angen adolygu'r cynllun rheoli a'i ddiweddarau er mwyn cynnwys y deg nodwedd ychwanegol a ychwanegwyd at y safle ers ei foderneiddio. Y gobaith gwreiddiol oedd y byddai'r cynllun, wedi'i ddiweddarau, wedi'i gwblhau erbyn mis Mawrth 2009, ond ni fu hynny'n bosib. Eglurodd Alison fod y broses yn mynd rhagddi o ddifrif.

Roedd y Swyddog ACA a'r Awdurdodau Perthnasol yn parhau i ganolbwyntio ar y Cynlluniau Gweithredu Pwnc, h.y. y rhan honno o'r ddogfen sy'n ymdrin â pha ddigwyddiadau sy'n cael eu cynnal (neu sy'n mynd i gael eu cynnal) yn yr ACA, yr effaith y gallai hyn ei chael ar y nodweddion ac ymateb rheoli i hyn. Atgoffodd Alison y grŵp y gallai rhai o benawdau'r Cynlluniau Gweithredu Pwnc fod wedi newid a bod rhai penawdau newydd bellach. Y rheswm dros hyn oedd fod Swyddogion ACA o gwmpas Cymru yn ceisio safoni cynlluniau rheoli ar draws Cymru er mwyn sicrhau y gallai pobl fynd o un i'r llall yn rhwydd a chyda mwy o eglurder.

Eglurodd Alison y byddai'r cynlluniau gweithredu pwnc yn cael eu hanfon at aelodau'r Grŵp Cyswllt oedd wedi gwneud cais amdanynt, cyn gynted ag y byddai'r Awdurdodau Perthnasol wedi cwblhau eu rhannau hwy.

## **5 Ysbwriel**

Eglurodd Alison fod nifer o aelodau'r Grŵp Cyswllt wedi gofyn am gael trafodaeth ynghylch ysbwriel ac ar yr hyn y gallai'r ACA ei wneud i leddfu ychydig ar y broblem. Eglurodd Alison y byddai dau gyflwyniad yn cael eu cynnal gydag Alison yn darparu peth mewnbyn gan bartïon eraill nad oeddynt yn gallu mynychu. Byddai'r adran yn gorffen gyda thrafodaeth grŵp ar gamau posib ar gyfer y cynllun gweithredu pwnc ysbwriel ar gyfer y cynllun gweithredu.

### **5a) Cynllun gweithredu pwnc ysbwriel ACA**

Dosbarthodd Alison y cynllun gweithredu pwnc ysbwriel a oedd wedi'i ddrafftio ar gyfer y cynllun rheoli ACA wedi'i ddiweddarau. Eglurodd nad oedd rhan gweithredu'r cynllun wedi'i diweddarau hyd yma ac y byddai'r sylwadau a dderbyniwyd yn y cyfarfod o gymorth i ffurfio'r camau gweithredu. Gofynnodd i bawb gadw'r cynllun mewn cof yn ystod y cyflwyniadau a byddai cyfle i roi sylwadau ac ychwanegu at y cynllun yn y diwedd. Cafodd y grŵp ychydig o funudau er mwyn cael cyfle i ddarllen y cynllun gweithredu pwnc.

### **5b) Cyflwyniadau gan yr MCS – Gill Bell**

Rhoddodd Gill Bell o'r Gymdeithas Cadwraeth Forol gyflwyniad ar ysbwriel a'r gwaith yr oedd yr MCS yn ei wneud er mwyn ymdrin â'r broblem.

Cwestiynau / sylwadau:

1) Nododd Rowland Sharp fod pysgotwyr yn defnyddio ffyn *cotton buds* er mwyn gwneud genwair. Gofynnodd Gill wrth Rowland anfon llun ati.

**Gweithred:** *Rowland Sharp i anfon llun o enwair wedi'i wneud o ffyn 'cotton buds' i Gill Bell.*

2) Soniodd Gill fod MCS eisiau gweld y llywodraeth yn gwneud safiad ynghylch ysbwriel morol. Nid oedd strategaeth yng Nghymru nac yn y DU.

3) Eglurodd Gill fod pysgotwyr yn arfer derbyn bagiau ysbwriel am ddim a'u bod yn gallu eu gwaredu am ddim hefyd. Bellach, roedd ffi'n cael ei chodi, felly roeddynt yn taflu ysbwriel dros ymyl y cwch. Nid oedd hyn yn annog pysgotwyr i bigo unrhyw ysbwriel yr oeddynt yn ei weld, allan o'r môr.

4) Holodd Alan Gaydon ynghylch yswiriant ar gyfer glanhau traethau. Atebodd Gill trwy ddweud fod angen yswiriant am resymau ieuchyd a diogelwch a'i fod yn eithaf drud, felly'r peth gorau i'w wneud oedd ymuno â grŵp a oedd ag yswiriant yn barod, megis MCS neu Cadwch Gymru'n Daclus.

5) Nododd Gill fod MCS yn treialu *cool seas roadshow* newydd a oedd yn ymdrin ag ysbwriel. Nododd y gellid cael rhagor o wybodaeth ynghylch y *cool seas roadshow* ar: [www.mcsuk.co.uk/coolseas](http://www.mcsuk.co.uk/coolseas).

6) Eglurodd Gill nad oedd modd canfod beth oedd ffynhonnell yr ysbwriel heb gwblhau arolwg ar yr ysbwriel a gasglwyd, a bod y wybodaeth hon yn bwysig os oeddech am roi diwedd ar yr ysbwriel yn ei darddle. Nid oedd llawer o grwpiau yn gwneud hyn.

### 5c) Cyflwyniad gan CGD – Gruff Jones

Rhoddodd Gruff Jones o Cadwch Gymru'n Daclus gyflwyniad ar ysbwriel a'r gwaith yr oedd CGD yn ei wneud er mwyn ymdrin â'r broblem.

Cwestiynau / sylwadau:

1) Holodd Gill Gruff ynghylch pam nad oedd Cadwch Gymru'n Daclus yn cynnal arolygon o'r traethau. Atebodd Gruff fod CGD yn annog grwpiau i gysylltu â'r MCS ond roedd y mwyafrif o grwpiau eisiau glanhau'r traeth yn unig a pheidio â chynnal arolygon.

2) Eglurodd Gruff mai Lee Oliver fyddai'r pwynt cyswllt cyntaf ar gyfer CGD yng Ngwynedd ac roedd ei fanylion cyswllt fel a ganlyn:

Rhif ffôn: 07824504799

Cyfeiriad E-bost: [lee.oliver@keepwalestidy.org](mailto:lee.oliver@keepwalestidy.org)

3) Holodd Mike Parry a oedd yr enw Trefi Taclus yn gamarweiniol ai peidio. Atebodd Gruff gan nodi nad oedd ef yn hoffi'r enw ond mai dyna'r enw a ddewiswyd gan Lywodraeth Cynulliad Cymru. Nododd hefyd fod y prosiect yn cynnwys pob ardal, nid trefi yn unig, a bod hyn yn cynnwys traethau hefyd.

4) Nododd Rowland Sharp fod yn rhaid i bysgotwyr nodi pob eitem o ysbwriel yr oeddynt yn ei gario ar y lan. Sut oedd goresgyn hyn? Nododd fod hyn yn gofyn llawer o bysgotwyr a oedd yn codi ysbwriel nad oeddynt yn berchen arno, o'r môr. Nododd hefyd fod y sgipiau a oedd yn cael eu darparu ar gyfer pysgotwyr yn cael eu llenwi gan bobl eraill, felly, roeddynt angen biniau yr oedd modd iddynt eu cloi. Atebodd Gruff gan nodi fod ganddynt berthynas agos gyda'r awdurdod lleol ac os oeddech yn ei adael mewn pwynt casglu wedi'i drefnu, byddai'r awdurdod lleol yn dod i nôl yr ysbwriel.

5) Nododd Alan Gaydon fod rhai mathau o fywyd gwyllt eisiau peth ysbwriel fel gorchudd pridd. Felly, os oeddech yn cadw Cymru'n rhy daclus, efallai y byddech yn difrodi rhai rhywogaethau, e.e. llawer o bryfetach mewn dail sydd ar y ddaear. Dywedodd Gruff eu bod yn gweithio'n agos gyda'r awdurdod lleol ac roeddynt yn gofyn wrth grwpiau am waredu eitemau wedi'u cynhyrchu o ddeunyddiau gwneud yn unig. Ond, ar ddiwedd y dydd, roedd hi fyny i bob grŵp beth yr oeddynt yn ei waredu. Nododd Gill nad oedd grwpiau MCS yn gwaredu amgylcheddau byw megis y traethell. Ychwanegodd Alan Gaydon y gallai fod yn ddefnyddiol rhoi cyngor i grwpiau ynghylch yr hyn yr oedd bioamrywiaeth ei angen. Nododd Gruff eu bod yn gwneud prosiectau eraill hefyd, megis prosiectau bioamrywiaeth.

6) Soniodd Rowland Sharp am y ras helpa casys wyau a gynhaliwyd gan yr ymddiriedolaeth siarcod. Gofynnodd wrth CGD a MCS a fyddai modd iddynt ddarparu hyfforddiant i grwpiau a oedd yn glanhau traethau. Dywedodd Gill a Gruff ill dau y gallant roi'r grwpiau mewn cyswllt gyda naill ai Rowland neu'r Ymddiriedolaeth Siarcod.

7) Gofynnodd Lucy Kay faint o grwpiau a oedd yn glanhau'r arfordir o fewn yr ACA. Atebodd Gruff gan nodi fod 26 allan o 40 grŵp wedi mabwysiadu ardaloedd arfordirol yng Ngwynedd.

8) Gofynnodd Mike Bowyer beth oedd dull yr UE gydag ysbwriel ac a oedd menter ar y cyd yn bodoli. Soniodd Gill am y prosiect 3 blynedd OSPAR. Nid oedd OSPAR yn credu bod

problem felly roeddynt wedi gofyn wrth MCS i brofi hynny. Cynhaliodd MCS brosiect tair blynedd gan brofi fod problem yn bodoli. Gofynnodd OSPAR wrthynt am gwblhau prosiect 3 blynedd arall. Daeth hyn i ben yn 2007. Nododd fod ysbwriel ar draethau Ewropeaidd wedi parhau yr un fath ers 1994, tra fod ysbwriel ar draethau'r DU wedi dyblu. Gorffennodd gan nodi nad oedd MCS yn derbyn cyllid penodol ar gyfer y prosiect hwn mwyach, ond fod y gwaith yn parhau. Nododd nad oedd y DU wedi ymrwymo i hyn.

9) Nododd Bill Miller Jones ein bod yn etifeddu llawer o ysbwriel o wledydd tramor. Eglurodd ein bod yn cael llawer o ysbwriel y DU ar arfordir gogleddol Llŷn, ond gyda pheth gwynt o'r dwyrain a llanw uchel, roedd yn diflannu unwaith eto. Yn yr un modd, pan fyddai gwynt o'r gorllewin, roeddem yn cael llawer o ysbwriel o Iwerddon.

10) Ychwanegodd Mike Bowyer fod llawer o'r ysbwriel ar Ynys Môn yn dod o Iwerddon a holodd a oedd MCS wedi trafod gydag Iwerddon ynghylch hyn. Nododd Gill fod ganddynt rai grwpiau yn Iwerddon, ond nid oedd llawer ohonynt. Eglurodd Gruff fod gan CGD brosiect ar y cyd gydag Iwerddon, felly, roeddynt yn gweithio gyda'i gilydd yn agos iawn. Ychwanegodd Gill fod ysbwriel yn broblem fyd-eang.

11) Soniodd Emyr Williams am grŵp o'r enw FERAC a oedd yn gysylltiedig â physgota a hamdden. Ychwanegodd ei fod wedi'i benodi am gyfnod o dair blynedd i wasanaethau ar y grŵp hwnnw ac y byddai'n gyfle da i naill ai Alison neu Gill gyflwyno'r pwnc ysbwriel i'r grŵp. Nododd Emyr y gallem gysylltu â CLILC i ddarparu rhagor o finiau.

***Gweithred: Alison i ystyried y posibilrwydd o gyflwyno ysbwriel fel pwnc i'w drafod yng nghyfarfod FERAC.***

#### **5d) Mewnbwn gan bartïon eraill**

Nododd Alison fod Cyngor Gwynedd yn glanhau'r traethau o amgylch Gwynedd yn rheolaidd, a'i fod yn gyfrifol am lawer o'r gwaith sy'n gysylltiedig â chasglu ysbwriel a chasglu cyrff anifeiliaid, ac ati, hefyd.

Eglurodd Alison ei bod wedi bod mewn cyswllt gyda gwirfoddolwr lleol o Ben Llŷn o'r enw Pete Wilkinson. Roedd Pete wedi gwneud llawer o waith ynghylch ysbwriel ac roedd wedi derbyn cydnabyddiaeth gan MCS gyda gwobr cyrhaeddiad diweddar. Darparodd lawer o wybodaeth a roddodd ddarlun clir iawn o'r sefyllfa. Yn ogystal, darparodd lawer o ddelweddau a dangosodd Alison y rhain i'r grŵp. Roedd gwybodaeth Pete yn adlewyrchu canfyddiadau'r MCS.

#### **5e) Trafodaeth**

Roedd y grŵp wedi'i rannu yn grwpiau llai er mwyn trafod yr hyn a ddywedwyd ac er mwyn dod o hyd i awgrymiadau ar sut y gallai'r ACA fod o gymorth gyda'r sefyllfa heb ddyblygu'r gwaith a gai ei wneud yn barod. Dyma'r awgrymiadau:

- Prosiect myfyrwyr – o ble y daw'r ysbwriel
- Cydlynu grwpiau presennol – rhoi darlun o'r hyn sy'n digwydd ar draws y safle
- Rhoi cyhoeddusrwydd i'r gwaith a wnaed gan grwpiau amrywiol a chodi proffil y pwnc
- Cydlynu a/neu gynnal rhestr gyswllt i wirfoddolwyr (nid yw rhai grwpiau'n dymuno bod yn rhan o sefydliad ond efallai yr hoffent wybod pa bryd y cynhelir digwyddiadau)
- Rhoi digwyddiadau glanhau traethau ar galendr gwefan ACA
- Darparu mwy o finiau ar y traeth a sicrhau eu bod yn cael eu gwagio'n rheolaidd
- Annog grwpiau i arolygu yn ystod gwylfa Medi a gynhelir gan MCS

- Sefydlu grŵp ffocws i drafod hyn ymhellach

**Gweithred:** *Alison i ystyried sefydlu grŵp ffocws i drafod y mater ysbwriel ymhellach.*

## **6 Unrhyw fater o bryder neu ddiddordeb**

6.1 Nododd Alison enwau dau berson a oedd wedi'u henwebu i ymuno â'r Grŵp Cyswllt, Siôn Williams i gynrychioli'r diwydiant pysgota ar gyfer gogledd y safle a Nia Jones i gynrychioli bywyd gwyllt ar gyfer gogledd y safle. Cytunodd y grŵp yn unfrydol y gallai Siôn a Nia gynrychioli'r ddau grŵp â diddordeb hyn.

6.2 Soniodd Alan Gaydon fod nifer o strwythurau amddiffyn glan y môr o amgylch Dyffryn Ardudwy, a bod nifer ohonynt yn dal i fod yn y cam cais cynllunio. Gofynnodd am farn y grŵp ynghylch hyn. Eglurodd Lucy Kay ei fod yn fater anodd am nifer o resymau – newid hinsawdd oedd un o'r rhesymau hynny. Ychwanegodd fod hwn yn fater anodd i'r cyhoedd ddod yn rhan ohono. Eglurodd Lucy hefyd fod y llywodraeth yn edrych ar y mater o orlifo ac ymglymiad y cyhoedd. Efallai y byddai ardaloedd a labelwyd fel 'angen eu hamddiffyn' angen safiad gwahanol.

6.3 Eglurodd Mike Bowyer ei fod wedi bod yn ymwneud â cham cyntaf SMP (cynllun amddiffyn glan y môr) – roedd y cam cyntaf yn mynd o ffin yr Alban tuag at Ben-y-Gogarth (*Great Orme*). Y cam nesaf fyddai o Ben-y-Gogarth tuag at St. Anne's Head yn Sir Benfro. Eglurodd fod yr SMP yn edrych hyd at 100 mlynedd i'r dyfodol. Byddai'n mynd allan i dendr yn y misoedd nesaf. Ychwanegodd y dylem ni fod yn rhan o hyn. Yn ogystal, eglurodd Mike fod yr SMP yn ymdrin ag 1km i mewn i'r tir a 3km allan i'r môr. Roedd yn cynnwys pob fferm wynt ac hefyd, roeddynt yn tynnu ffotograffau o'r holl arfordir o fewn yr ardal honno.

**Gweithred:** *Mike Bowyer i anfon cofnodion y cyfarfod a fynychodd at Alison ac Alison i'w dosbarthu i'r grŵp.*

**Gweithred:** *Mike Bowyer i anfon manylion y contract at Alison.*

6.4 Holodd Bill Bracewell a oedd diweddariad ar y mesur morol. Nododd Lucy fod y mesur yn Nhŷ'r Arglwyddi heddiw. Roedd nifer o addasiadau wedi'u cynnig (200 yn barod). Nododd Gill ei bod yn aelod o grŵp Cyswllt Amgylcheddol Cymru a'u bod yn cyfarfod gyda'r llywodraeth.

## **7 Amser a dyddiad y cyfarfod nesaf**

Daeth y cyfarfod i ben a diolchodd Y Cyng. Caerwyn Roberts i bawb am eu presenoldeb.

Byddai'r cyfarfod nesaf yn cael ei gynnal ar 8 Gorffennaf, 2009, 7-9 ym Mhlas Tan y Bwlch.